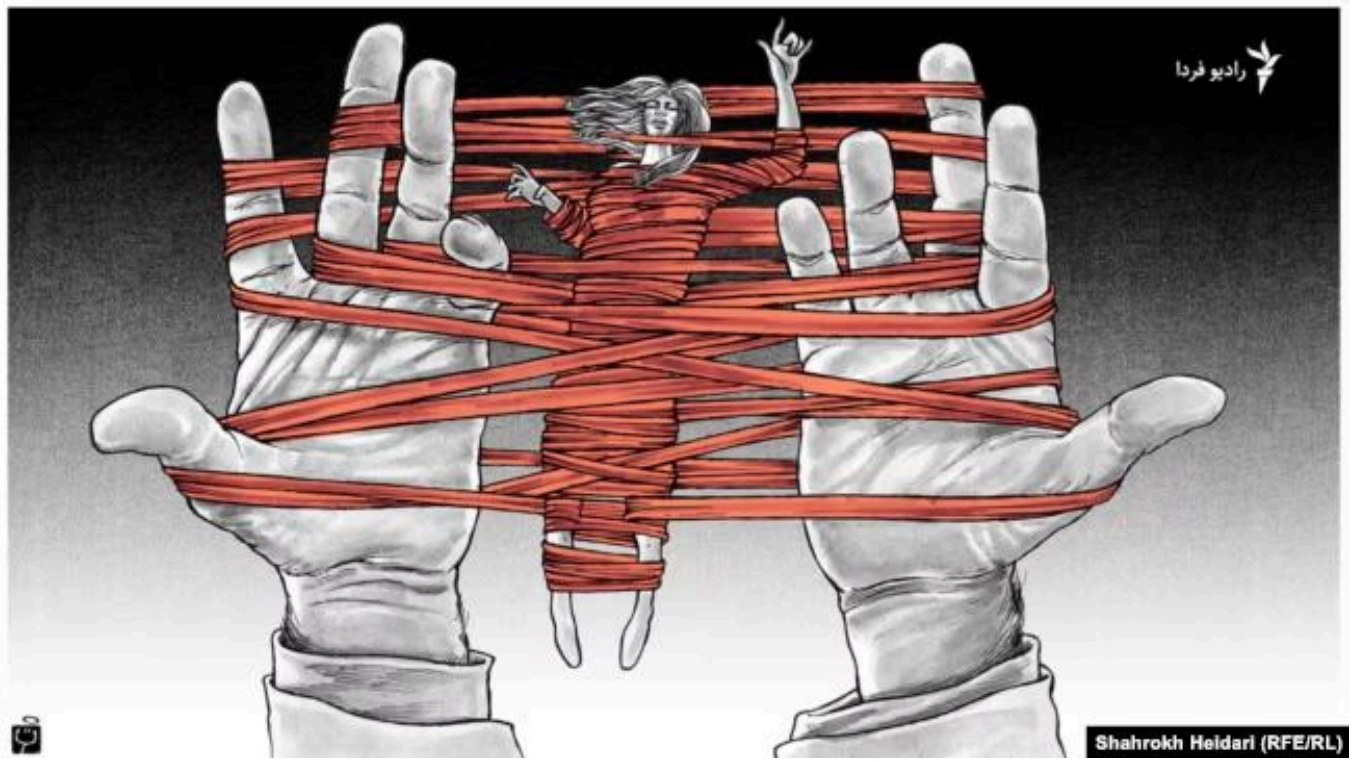
View the original article

پاراگراف اول

پاراگراف اول؛ بدن زن در محاصره جنگ، خشونت از خانه تا خیابان

محمد ضرغامی

۰۴/آذر/۱۴۰۵

طرح شاهرخ حیدری برای روز جهانی منع خشونت علیه زنان

وقتی خبر جنگ می‌رسد، نخست می‌پرسیم کجا را زده‌اند، چند نفر جان باخته‌اند و مردم به کجا پناه برده‌اند. اما در همان ساعت‌ها، زنی که در خانه تهدید می‌شود شاید از خودش بپرسد اگر امشب ناچار شوم از این در بیرون بروم، کجا بروم؟

واژه پناه در خبر جنگ و در زندگی این زن معنایی به هم پیوسته دارد؛ هر دو از جایی حرف می‌زنند که بتوان در آن بی‌هراس شب را به صبح رساند. برای زنانی که در معرض خشونت‌اند، جنگ می‌تواند راه‌هایی را ببندد که پیش از آن برای رهایی از خشونت در اختیار داشتند.

در برنامه رادیویی «پاراگراف اول»، به مناسبت چهارم آذر، روز جهانی منع خشونت علیه زنان، مقدمه‌ای از رؤیا کریمی مجد، تهیه‌کننده پیشین «صدای دیگر» برنامه زنان رادیو فردا، می‌شنوید. در این برنامه، همراه با آزاده دواچی، پژوهشگر مطالعات فمینیستی و حقوق زنان در دانشگاه دیکن ملبورن، و راضیه شاهوردی، دبیر حقوق بشر سازمان زنان لیبرال ایرانی از سازمان‌های حامی شاهزاده رضا پهلوی در فرانسه، به بررسی تأثیر جنگ بر وضعیت زنان، خشونت خانگی، موانع قانونی حمایت از زنان و راه‌های مقابله با این خشونت‌ها پرداخته‌ایم.

جنگ و خشونت اقتصادی علیه زنان

آزاده دواچی با دست گذاشتن بر مسئله «خشونت اقتصادی علیه زنان» می‌گوید جنگ و پیامدهای آن، از جمله تحریم‌ها و بحران اقتصادی، بر وضعیت اشتغال زنان تأثیر می‌گذارد. زنان از اولین گروه‌هایی هستند که در شرایط بیکاری آسیب می‌بینند و ممکن است ناچار شوند با دستمزدهای پایین‌تر کار کنند.

بازکردن در پنجره جدید

لینک مستقیم

به گفته او، جمهوری اسلامی که پیش از جنگ نیز سابقه خشونت علیه زنان داشته، در شرایط جنگی فرصت بیشتری برای اعمال فشار و سرکوب پیدا می‌کند. در چنین وضعیتی، حقوق زنان به حاشیه می‌رود، احکام سخت‌گیرانه‌تری اجرا می‌شود و فشار اقتصادی و خشونت ساختاری حکومت می‌تواند به محیط خانواده نیز منتقل شود.

قانون مجازات اسلامی بستر خشونت علیه زنان

اما راضیه شاهوردی جنگ را عاملی فرعی در مناسبات اجتماعی خشونت‌بار علیه زنان دانسته و می‌گوید بخش مهمی از خشونت علیه زنان در ایران به قوانین تبعیض‌آمیز بازمی‌گردد؛ قوانینی که بر پایه فقه اسلامی تدوین شده‌اند.

او به مواد ۳۰۱، ۶۱۲، ۶۱۴، ۳۸۲ و ۶۳۰ قانون مجازات اسلامی اشاره می‌کند، موادی که در موضوع‌هایی مانند قتل‌های ناموسی، خشونت خانگی، قتل زنان به دست اعضای خانواده و نابرابری جنسیتی در حمایت کیفری از قربانیان مورد استناد مقام‌های قضایی جمهوری اسلامی قرار می‌گیرد و معتقد است این مواد در مواردی میان زنان و مردان تفاوت قائل می‌شوند و امکان برخورد برابر با عاملان خشونت را محدود می‌کنند.

خانم شاهوردی برای مقایسه، قوانین حمایت خانواده مصوب سال‌های ۱۳۴۶ و ۱۳۵۳ را مثال می‌زند؛ قوانینی که اختیار مردان در طلاق و ازدواج مجدد را محدود کرده، امکان درخواست طلاق را برای زنان فراهم آورده و سن ازدواج دختران را افزایش داده بودند. این قوانین پس از انقلاب اسلامی بهمن ۱۳۵۷ لغو شدند.

جنگ؛ خشونتی در برابر جنبش مدنی زنان

آزاده دواچی معتقد است جنگ به حکومت امکان می‌دهد با استفاده از فضای امنیتی، ایدئولوژی مورد نظر خود درباره «زن آرمانی» و «زن انقلابی» را گسترش دهد.

او می‌گوید جنبش «زن، زندگی، آزادی» نگرش‌ها و ارزش‌های تازه‌ای وارد جامعه کرد، اما جنگ فرصت ادامه و گسترش آن را محدود کرد.

به باور او، اگر جنگ رخ نداده بود، این جنبش می‌توانست ادامه پیدا کند و حتی امکان سرنگونی جمهوری اسلامی وجود داشت.

راضیه شاهوردی برای بررسی آثار جنگ بر زنان، خواستار دسترسی به داده‌های دقیق درباره شمار زنان بی‌خانمان، بدسرپرست و آسیب‌دیده است. او می‌گوید پژوهش یا آمار مشخصی درباره افزایش خشونت علیه زنان در نتیجه جنگ پیدا نکرده، هرچند این رابطه را رد نمی‌کند. از نظر او، قطع اینترنت و از دست رفتن شغل زنان نیز از پیامدهایی است که باید در این بررسی در نظر گرفته شود.

تغییر قانون یا تغییر آگاهی عمومی؟

راضیه شاهوردی می‌گوید لایحه تأمین امنیت زنان در برابر آنچه این لایحه «سوءرفتار» نامیده، حدود ۱۵ سال است میان دولت و مجلس در رفت‌وآمد است. مخالفت با استفاده از واژه «خشونت» و اختلاف بر سر افزایش مجازات پدر و جد پدری از موانع پیش‌روی آن بوده است.

او همچنین می‌گوید کارزار یک میلیون امضا-جنبشی مدنی و مسالمت‌آمیز تغییر برای برابری در اواسط دهه ۸۰ خورشیدی- هیچ بند یا تبصره‌ای از قوانین را تغییر نداد. اصلاح مربوط به پرداخت مابه‌التفاوت دیه زنان و مردان در تصادفات نیز، به گفته او، نتیجه پیگیری‌های دیگری بود و ارتباط مستقیمی با این کارزار نداشت.

آزاده دواچی کارزار یک میلیون امضا را از منظر دیگری ارزیابی می‌کند. به گفته او، این کارزار آگاهی عمومی درباره حقوق زنان را افزایش داد، مسئله زنان را از محافل نخبگانی به میان جامعه برد و مشارکت زنان و مردان را در کنش‌های اجتماعی گسترش داد. او این تجربه را یکی از زمینه‌های شکل‌گیری جنبش‌های بعدی، از جمله «زن، زندگی، آزادی»، می‌داند.

جنگ مانع کنشگری زنان؟

به باور راضیه شاهوردی، آنچه او مداخله نظامی اسرائیل و آمریکا در ایران و فشار خارجی می‌نامد در برخی عقب‌نشینی‌های حکومت، از جمله در نحوه اجرای حجاب اجباری، بی‌تأثیر نبوده است.

در برابر آزاده دواچی معتقد است حمله نظامی آمریکا و اسرائیل به ایران به آزادی زنان یا شکل‌گیری جنبش مدنی کمک نکرده، بلکه جنبش اعتراضی را تضعیف کرده و به حکومت امکان سرکوب بیشتر داده است.

او کنار گذاشتن عملی حجاب در بخش‌هایی از جامعه را نتیجه مبارزه و عاملیت زنان، به‌ویژه پس از جنبش «زن، زندگی، آزادی»، می‌داند.

راضیه شاهوردی می‌گوید خودش هرگز نگفته آزادی زنان از طریق مداخله نظامی آمریکا و اسرائیل به دست آمده و چنین اعتقادی هم ندارد؛ بلکه به دیدگاهی اشاره کرده که برخی افراد درباره تأثیر فشار خارجی بر عقب‌نشینی حکومت مطرح می‌کنند.

به گفته خانم شاهوردی، حجاب در ایران آزاد نشده است؛ زنان در برخی فضاها بدون حجاب حاضر می‌شوند، اما در نهادهای دولتی، دانشگاه‌ها و مدارس همچنان با محدودیت روبه‌رو هستند.

زنان و خشونت دیجیتال

آزاده دواچی از خشونت دیجیتال و حمله‌های جنسیت‌زده در فضای مجازی نیز می‌گوید؛ از توهین به زنان فعال و انتشار تصاویر دستکاری‌شده بدن زنان با هوش مصنوعی تا بازتولید کلیشه‌های جنسیتی.

به گفته او، این حمله‌ها فشار روانی ایجاد می‌کنند و آگاهی‌رسانی درباره آن‌ها در ایران محدود است.

اما از نگاه راضیه شاهوردی، هر زنی، فارغ از گرایش سیاسی، ممکن است هدف آزار سایبری قرار بگیرد.

خانم شاهوردی با اشاره به وضعیت زنان در استان‌های غربی کشور می‌گوید در برخی مناطق، تفکرات و فشارهای قومیتی علیه زنان چنان شدید است که گاهی جمهوری اسلامی در مقایسه با این نگرش‌ها «روشنفکرتر» عمل می‌کند.

او که خود اهل لرستان است، وضعیت زنان در برخی از این مناطق را فاجعه‌بار توصیف می‌کند و معتقد است خشونت علیه زنان را نمی‌توان صرفاً به سیاست‌های حکومت محدود کرد؛ بخشی از آن در سنت‌ها و مناسبات اجتماعی و قومیتی نیز ریشه دارد.

با این حال خانم شاهوردی مسئولیت اصلی مقابله با خشونت را بر عهده دولت می‌داند و خواستار اجرای قوانین برابر و مبتنی بر حقوق بشر است.

آزاده دواچی با تأکید بر مسئولیت افراد در آگاهی‌رسانی و تغییر نگرش‌های فرهنگی، معتقد است تغییر رفتار فردی می‌تواند به تغییر اجتماعی و نسلی منجر شود.

راضیه شاهوردی اما مبارزه با ساختاری را ضروری می‌داند که تبعیض علیه زنان و گروه‌های مختلف را قانونی و مشروع می‌داند.

این مطلب بخشی از:

بایگانی | فراتر از خبر | پاراگراف اول

© ۲۰۲۶ تمام حقوق این وب‌سایت، بر اساس مقررات کپی‌رایت، برای رادیو فردا محفوظ است.